

Péče o řečový vývoj dítěte

Odborná veřejnost upozorňuje - řeč dětí se zhoršuje, výslovnost dětí se stále horší. Výzkumy ukázaly, že děti s nesprávnou či vadnou artikulací nepřibýlo tolik, navýšil se počet hlásek nesprávně artikulovaných na jedno dítě a zhoršila se úroveň vyjadřování dětí vůbec. Děti dnes: slabší slovní zásobu, horší vyjadřovací pohotovost. Příčiny: nedostatek času ze strany rodičů, zvýšení hladiny hluku, přemíra různorodých informací s pasivním přijímáním, sledování TV bez výchovné korekce. Mezi civilizační vlivy dále dle Dr. Kutákové: nadměrné pracovní vytížení rodičů, nedostatek věku přiměřených komunikačních možností, nadbytek organizovaných aktivit pro děti, nedostatečné znalosti o výchově a rozvoji řeči, nedostatek pohybu dětí, neurotické populace, nadbytku smyslových vjemů, nadměrné užívání médií, PC, nadměrný tlak na znalost cizích jazyků od útlého věku, manipulace s osobností za pomoci reklam, modelů chování.

Důležité působení rodiny: zájem o rozvoj artikulace dítěte, ostatní složky komunikace pro ně nedůležité většinou nepovažují za tak důležité.

V MŠ lze v dnešní době zajistit depistáže: SPC pro vady řeči, PPP ve vašem regionu, logoped, který má ambulantní péči v blízkosti vašeho zařízení, logopedický asistent s odpovídajícím vzděláním Logopeda pozvat, a dohodnout spolupráci. Depistáže v MŠ: upozornit, zda již mají navštívit logopeda. Jde o vyhledávání jedinců s obtížemi. Podrobnější bývá orientační logopedické vyšetření.

Při posuzování řeči dítěte v našich ordinacích, v MŠ: posuzuje se výslovnost samostatných hlásek, jejich používání v řeči, artikulace u rodičů a nejbližší rodiny, chování při rozhovoru, bezprostřednost či naopak úzkost a nejistota dítěte při řeči, komunikace matky a celé rodiny s daným jedincem. Zjišťujeme: úroveň slovní zásoby i pohotovost při používání. Nepřetržité mluvení totiž neznamená bohatou slovní zásobu. Sledujeme: kontakt, spolupráci, úroveň vyjadřování, úroveň pasivní i aktivní slovní zásoby / lexikálně sémantická rovina / , sledujeme rovinu morfologicko- syntaktickou – užívání gramatických pravidel, správnost stavby vět, slovosledu, rodu, čísla a pádu. Foneticko- fonologická rovina se zabývá výslovností, pragmatická rovina sleduje, jak dítě užívá jazyk v běžném životě, jak umí vyjádřit své emoce, postoje, vést dialog, spontánně vyprávět. Sledujeme úroveň verbální paměti, optické paměti, úroveň fonemického sluchu, úroveň fonémického uvědomování, rozvoj pohyblivosti mluvidel, stav dentice, skus, graf motorický projev dítěte, orientačně i laterální.

Průběžně sledujeme i tempo, melodii řeči a kvalitu hlasu.

Jednou z podmínek správně mluvit: vývoj mluvidel a jejich dobrá obratnost. Nelze od sebe odtrhnout obecnou obratnost dítěte, šikovnost rukou od obratnosti mluvidel. /ukázka/ Další podmínkou: je fonemický sluch. Dobrý fonemický sluch je i prevencí různých typů poruch učení. Fonemický sluch je schopnost sluchem rozlišit zvuky či slova stejná, jiná. /ukázka/ Další oblastí: oblast slovní zásoby. / ukázka/

Pasivní slovník vždy převládá nad aktivním. Naším cílem je vědomé rozvíjení slovní zásoby. Čtení pohádky s vysvětlením mámy a táty je výtečné.

Rozvoj slovní zásoby je i náplní činnosti MŠ. Péče o řečový vývoj dítěte v rodině je však nepostradatelná. Slovní zásoba je velmi důležitá pro vyjadřovací obratnosti. Děti mají dnes znalosti o světě, při formulaci myšlenky - problémy.

Proto je naším úkolem v MŠ vést děti k odpovědím ve větách, správně gramatických s případnou korekcí nepřesných či nesprávných tvarů v koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen či sloves. Další, čeho si jako rodiče či pedagogové můžeme všimnout je i tempo řeči, melodie a kvalita hlasu. Při hlasových poruchách odkážeme rodiče na odborná pracoviště/ logoped, ORL, foniatrie v blízkosti bydliště a v MŠ se snažíme dodržovat zásady správné hlasové hygieny. / doléčit onemocnění HCD, pitný režim, nekřičet, zkontrolovat sluch.../ Dále ovlivňuje fyziologický vývoj dítěte / nosní mandle, přirostlá podjazyková uzdička, monofunkční zlozvyky – cucání palce či prstů, přisávání tváří ve stresu, stomatologický nález, aj./včas informovat rodiče a odkázat je na konzultaci u odborníků

Dětský věk, zejména první tři roky, je dobou mohutného vývoje celého organismu, především ústřední nervové soustavy. Rozvíjí se činnost smyslů, pohybů a vznikají citové základy osobnosti dítěte. V tomto období se tvoří a rychle rozvíjí řeč.

Řeč má pro každého člověka nesmírnou důležitost. Její včasné a správné vytváření je nutnou podmínkou pro rozvoj vnímání, paměti, představivosti a myšlení. Řeč ovlivňuje také společenskou přizpůsobivost, volbu povolání a společenské uplatnění. Lidé si mezi sebou potřebují sdělovat své potřeby, emoce, postoje k ostatním - jak k lidem, tak i věcem. /Bezděková/

Vývoj řeči neprobíhá vždy jednoduše a hladce. Velmi mnoho tu záleží na zdravém biologickém základu dítěte-dostatečná míra intelektu, nenarušený CNS ani sluch, genetické dispozice k nadání pro jazyk. Důležitou roli hraje také osobnost dítěte a jeho zkušenost. Důležité je také rodinné prostředí. To může působit kladně, ale bohužel někdy se objevují i záporné vlivy, které mohou vyvolat různé nezdravé odchylky od normy.

Příliš zaměstnaný rodič, telefonující stále- dítě si doma hraje v rohu - nezlobí, nemluví- je podle nich hodné...přílišné sledování televizní obrazovky-přerušovaný světelný tok způsobuje nadměrné dráždění očí i mozku dětí, pasivním sledováním - útlum pozornosti, zahlcení nepřiměřených vjemů z obrazovky. / Bezděková /. Dnešní děti u TV až 2 hodiny denně-nadmíra podnětů, přemíra reklam, časový diktát televize. Denně by měli děti sledovat 20 minut denně s výběrem dospělého. Dříve místo televize – společné chvíle v rodině. Správný mluvní vzor v rodině je nepostradatelný.

Vývoj řeči dítěte

Období, kdy si dítě osvojuje mateřský jazyk, je možné dělit na různá vývojová stádia, která sahají až do období prenatálního. Každý ve vývoji musí projít všemi stadii řeči, ale nelze přesně určit, kdy které období nastoupí. Vývoj řeči je ovlivněn nejen vrozenými dispozicemi, ale také zdravotním stavem a sociokulturními podmínkami. (Klenková, 2003, s. 5)

Dětská řeč je nejdříve vázaná na konkrétní situace. Nejprve se dítě učí poznávat předměty, činnosti a jevy, poté je také pojmenují. Vývoj slovní zásoby závisí na předchozích zkušenostech, pochopení situace a logických vztahů, teprve pak se jednotlivá slova stanou součástí slovní zásoby. Nejprve dítě slovům rozumí, ale ještě je aktivně nepoužívá – pasivní slovní zásoba. Kdežto aktivní slovní zásobou nazýváme okruh slov, která dítě již používá v komunikaci.

Řeč

Jedinec je v počátku vázán na konkrétní situace. Kolem dětí jsou různé věci, které jsou pro ně nějakým způsobem zajímavé, děti si všimají i probíhajících jevů a snaží se dění kolem sebe pochopit, porozumět mu. Vývoj slovníku dítěte je závislý na jeho zkušenostech, pochopení probíhající situace a logických vztahů. Slovo musí nejprve projít prahem pochopení a potom proslovení, to je výhodné. Takto získaný pojem se stává součástí kvalitní slovní zásoby. Děti má svém slovníku některá slova, kterým rozumí, ale aktivně je nepoužívá. Rozsah aktivního i pasivního slovníku dítěte se v průběhu let mění, velmi výrazný nárůst lze zaznamenat v předškolním věku. Tradiční údaje uvádějí, že rozsah slovní zásoby českého jazyka tvoří 250 000 hesel. Příruční slovník jazyka českého 50. let. Rozsah slovníku každého jedince je individuální. Liší se v počtu v jednotlivých publikacích. Aktivní slovník dle zdrojů - 3000-10 000 slov. U pasivního slovníku je počet slov 3-6 krát vyšší. Pasivní slovník středoškoláka by se měl pohybovat kolem 50 000 slov, tzn., že by měl umět vysvětlit pojmy, které jsou publikovány ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Aktivní slovní zásoba každého z nás je však nižší. Kvalitní slovní zásoba je základem rozvoje myšlení.

/1: rok: 10-12slov, ve 2 letech: 300, kterým rozumí, používá asi 50. Mezi 2. - 3. rokem rozumí asi 500 slovům, používá asi 200 slov. Kolem 3. roku rozumí asi 900 slovům, a 500 používá. Mezi 3-4 rokem: rozumí asi 1200 slovům, užívá 800. Na konci 4. roku rozumí 1500-2000 slovům – používá 800-1500/.V 6. letech: 3000 slov, do 11 let se aktivní slovník ztrojnásobí.

Ontogenetický vývoj řeči - vývoj řeči jedince

Pro osvojování jazyka musí mít každý jedinec určité předpoklady. /mentální úroveň dítěte, které jsou součástí biologické a psychické výbavy jedince, podpora ze strany výchovného prostředí. CNS nepoškozená, normální intelekt, normální sluch, aby mělo vrozené nadání pro jazyk, aby jeho obklopující prostředí bylo příznivé také ve svých podmínkách. Křik, kterým se dítě ohlašuje na svět, začíná období novorozeneckého či dle některých autorů kojeneckého křiku- dítě se ohlašuje na svět. Křik je reakce na změnu: dítě správně dýchá po porodu, jde o první reakci na změnu prostředí, kdy dítě dává najevo svou nelibost. Dřívější prostředí se stabilní teplotou. Novorozenec křikem reaguje později i na pocit hladu. V prvních týdnech života: neutrální projev, jeho rozsah se blíží komornímu A. Změny produkce křiku v průběhu dne. Kolem 6. týdne dítě již svým křikem dává najevo libost, nelibost. Matky často poznají, proč její dítě pláče, odstraňují zdroj pláče. Spokojená miminka vydávají jiné zvuky, houkání, s měkkým hlasovým začátkem. Mění se repertoár zvuků, zvuků co do intenzity, tak do do výšky. Jde o hru s mluidly, zvuky vznikají jejich pohybem. Křik postupně přechází do broukání a tyto projevy se objevují kolem 8. - 10. týdne. Dále volně přechází ve žvatlání pudové a napodobivé, kdy si dítě hraje s mluidly. Projev má již větší melodičnost. Postupně se objevují zvuky, které vznikají pohybem rtů, kořenem jazyka a patrem. Vznikají zvuky, které souvisejí s pohybem svalových skupin, které dítě zapojuje při sání. Objevuje se žvatlání a smích, vokalizace může být výrazem potěšení, rozladění. Dítě si hraje se svým hlasem, jako by si zpívalo. Dítě začíná používat hlásky: M, N, T, B, P, Z ve slabikách ve žvatlání. Vnímavý rodič na tyto zvuky reaguje, posiluje tím chuť dítěte komunikovat. Stadium porozumění se u dětí objevuje mezi 8. - 10. měsícem. Dítě porozumí sdělovanému na základě toho, jak dospělý používá melodii hlasu, zabarvení hlasu. V tomto období je velmi důležité, jak vzor dospělého - výrazná gesta, výraznou mimiku. Opakováním podnětů dítě dále rozvíjíme, dítě lépe pochopí význam slov. Pasivní slovní zásoba se již rozvíjí v tomto období. Aktivní slovní zásoba ještě není vytvořena. Pokud se zmíníme o období napodobování lze hovořit o období kolem 9. měsíce je období napodobování. Dítě se snaží napodobit první zvuky, a pokud dojde ke spojení s obsahem, tak se již kolem 12. měsíce objevují první slova. Shluky zvuků se podobají první slovům. Dítě zdravé v tomto období vyhledává zdroj zvuku, reaguje na své vlastní jméno. Každý jedinec se již dokáže hlasitě projevit, když se mu něco nelíbí, kdy mu např. odebereme hračku. V tomto období již rozumí slovu "ne". Dítě reaguje pláčem, pokud rodiče odcházejí. Dítě zvládá na výzvu krátké hry: zvládne paci paci. Dítě užívá gesta. Končí před řečové období, objevuje se vlastní vývoj řeči.

Po 1. roce děti vyslovují izolovaná slova, která zastupují úroveň vět. Slovo "BUM" může znamenat větu "Mami, tady něco spadlo".: Slovní zásoba 10 až 12 slov. Dítě postupně pojmenovává věci kolem sebe, reaguje na smích, který vyvolalo svou činností, činnost opakuje znovu. Dítě si je vědomo, že svou produkcí může ovlivnit dění kolem ve svůj prospěch a je na rodičích, zda umí tohoto potenciálu využít. Kolem 1,5 roku je možno hovořit o dvouslovném období. Kolem 2. roku děti začínají sestavovat dvouslovné věty. Můžeme hovořit o stadiu spontánní produkce ve větách. Dítě sleduje intonaci vět a snaží se ji napodobit. Má svá oblíbená zvukomalebná slova. Dítě dokáže uposlechnout jednoduché příkazy, aktivně již používá asi 20-50 slov. Mezi dětmi jsou

individuální rozdíly. Dokáže již odpovědět na otázku: Co je to? Po druhém roce dítě rozumí asi tři sta slovům, používá asi 50 a až u některých jedinců postupně až 100 slov. Mezi dětmi jsou individuální rozdíly. Dvouslovné věty jsou tvořeny onomatopoií-citoslovcí, podstatnými jmény, objevují se slovesa nebo přídavná jména. Slovesa tvoří asi třicet procent výroků. Objevuje se porozumění pojmům: nahoře, dole, vpředu, vzadu, v. Zrakovým vnímáním a jeho zkvalitněním dítě lépe vnímá postavení mluvidel při volné řeči rodičů, podporou sluchového vnímání se dítě lépe zaměřuje na akustickou stránku při tvoření hlásek.

Mezi druhým a třetím rokem dochází -rozvoj vývoje psychomotorického. Dítě se již umí dorozumět, říci svou potřebu, svá přání. Začíná skloňovat, časovat. Do slovní zásoby vedle podstatných jmen, sloves, citoslovcí zařazují další slovní druhy- přídavná jména a zájmena. V tomto období zvládne vyslechnout dítě krátkou pohádku, které chce stále opakovat jako např. rituál. Před spaním. Objevuje se obliba v jejich opakování. Děti si krátce vydrží prohlížet knížku, pojmenovávají věci na obrázcích, stále se rodičů ptají: "Co to je?" "Druhá vlna otázek je "Proč?" Otázkami, které dítě směřuje k dospělým získává znalosti o světě o jeho fungování. Někdy se stále dokola ptají na stejné věci, buď chtějí navázat komunikaci nebo se jen chtějí ujistit. v tomto období se zkvalitňuje i myšlení dítěte. Dítě rozumí asi 500 slovům a používá 200. Dítě dokáže odpovídat na otázky: Kdo? Kde? Co dělá? Do věku tří let by mělo dítě zvládnout tyto hlásky: A,E,I,O,U,OU,AU ale také tyto souhlásky: P,B,M, V,F, D,T,N, K,G,CH, H. Zvyšuje se i úroveň hrubé a jemné motoriky. Dítě zvládá chůzi, běh, dokáže chodit do schodů, překonat překážku, jezdit na tříkolce, kopnout do míče, dokáže krátce napodobit pohyby z tělesných cvičení. Dítě se zlepšuje i v oblasti graf motoriky, dítě by mělo vyzkoušet kresebný a malířský materiál. Dítě umí uchopit tužku, provede čáru, čmárá. Začíná užívat barvy. Dokáže si již hrát s modelínou, pískem, aniž by je snědlo, navlékne velké korále. Některé děti v tomto období již upřednostňují jednu ruku při činnostech, jiné je střídají. Vše má svůj čas. Zlepšuje se i úroveň sebeobsluhy. Děti chodí na nočník, či záchod, jsou bez plen v průběhu dne již od 2. roku. Děti si rády ještě hrají samy, vedle ostatních, hrají si s dospělými. K dalším dětem se připojí jen krátce. Hra v páru přichází později. Kolem třetího roku se také objevuje období prvního vzdoru. V tomto období jde o přirozenou reakci, kdy se dítě snaží prosadit ve své sociální skupině.

Řeč dítěte ve třech letech

Před 3 rokem dítě užívá dítě podstatná jména, slovesa, zájmena, množné číslo, minulý čas, pojmenovává obrázky, části těla. Rozumí asi 900 slovům, aktivně používá 500 slov. Dokáže poslouchat příběh asi 15 minut. Dokáže se zeptat na vše, co ho zajímá. Rozumí pojmům velký, malý, v, na, pod, nad. Samo již dokáže tvořit otázky. Používá přídavná jména, zájmena / já, můj, ty, on, ona, ono. Začíná užívat příslovce tady, tam. Tvoří již příkazy.

Před 3 rokem odpovídá na uzavřené otázky / ano, ne /, rozumí otázkám typu Kdo? Co? Kde?

Obvykle již dítě souvisle mluví – dovede vyprávět o tom, co vidělo a co zažilo. Slovní zásoba tříletého dítěte obsahuje 800 až 1000 slov. Dítě umí sestavit věty z 8 – 9 slov, kolem 24 měsíce - věty 3- 4 slovné věty. Skloňuje a časuje většinou správně, popíše užití předmětu, tvoří souvětí souřadná, zazpívá píseň, umí říkanky, řekne své jméno, pohlaví, pozdraví, poděkuje. Rozumí 3- 5 předložkám, chápe vztahové pojmy : větší- menší, delší- kratší, nahlas- potichu , nahoru- dolů, lehčí- těžší. Určuje základní barvy. Slovy řeší problémové situace / co uděláš, když máš hlad.../, určí funkci předmětů.

Verbální paměť: na pokyn zopakuje řadu 3 slov, umí celé své jméno a pohlaví. Snáší kratší separace od rodičů. Postupně dítě začleňuje většinu slovních druhů, skloňuje a časuje. Upřednostňuje verbální formu komunikace, posiluje se regulační funkce řeči – dítě slovně usměrňuje sociální Interakce /. Zájem má o prohlížení knížek, naslouchání příběhů, , popíše, co vidí na obrázku. Obecně vhodné je odpovídat na všechny dětské otázky, důležité je i naše vyptávání- tím podporujeme komunikaci. Dospělá osoba je pro dítě zdrojem porozumění řeči, aktivní slovní zásoby, informací, modelem komunikace. Tím, jak se k dítěti chováme, vytváříme vzor. Pokud se v tomto období dítě chová jinak a objevují se jednotlivé ukazatele, že dochází k opoždění vývoje dítěte, je třeba rodiče na tuto skutečnost upozornit. Jak? Přednášky pro rodiče, které se zabývají řečovým vývojem a podporou a úlohou rodiny v rozvoji řeči dítěte. / Ukázky materiálů, her, pro podporu řečového vývoje dítěte /

Podpora vývoje řeči: ukázky, doporučená literatura, metodické listy

Rozvoj vnímání / sluchové, zrakové / , rozvoj jemné, hrubé motoriky, vizuomotoriky, graf motoriky, motoriky mluvidel. Názornost, vytváření situací podněcujících mluvení- zájem o to, co dítě prožilo, otázky jednoduché, i neverbální odpovědi ,opakování- opakujeme po dítěti, co říkalo a přidáme otázku...zpomalujeme tempo řeči, pojmenovávání - pojmenováváme věci kolem sebe. Metoda korekční zpětné vazby- zopakujeme to, co řeklo dítě, ale správně, na chyby neupozorňujeme, metoda rozšířené imitace- zopakujeme výpověď dítěte a přidáme informaci. Metoda alternativních otázek – je to? Nebo?,metoda doplňování vět- dítě dokončuje věty, známý příběh, opakovat říkadla, vést k naslouchání pohádkám.

Sluchové vnímání:

naslouchání pohádkám, zkusit ukázat odkud přišel zvuk, poznávat zvuky z domácnosti, poznávání záměrných zvuků, naslouchání tichu, poznávání písní dle melodie, zpívání s dítětem, rozpočítadla, roztleskávání slov, předat krátký vzkaz. Pokud dítě v MŠ nemluví, neodpovídá, nereaguje na jednoduché instrukce, má malou slovní zásobu, mluví mnohem méně než ostatní, netvoří věty, je nutno upozornit rodiče, aby vyhledali logopeda pro vyšetření / vyloučit poruchu sluchu, posoudit intelekt, vyloučit autistické rysy, zda nejde o dítě negativistické či elektivní mutismus určit zda jde o opoždění ve vývoji řeči prosté nebo o dítě se specificky narušeným vývojem řeči - vývojovou dysfázií. **V tomto období se nesleduje ještě artikulace jednotlivých hlásek, ale to, zda dítě má dostatečnou slovní zásobu a tvoří věty, zda rozumí instrukcím.**

Řeč dítěte ve čtyřech letech

Kolem 4 roku slovní zásoba (asi 800- 1500 slov), umí ji uplatnit při řečové komunikaci nejen v prostředí rodiny, ale MŠ. Tvoří souvětí podřadná, užívá podmiňovací způsob, vypráví krátké příběhy. Rozumí otázkám K čemu, proč, co uděláš, když....Užívá automaticky minulý a budoucí čas, i přítomný. Gramaticky se řeč zpřesňuje. Užívá nadřazené pojmy, protiklady. Dokáže sluchem odlišit stejná a jiná slova. Napočítá od 5 – někdy až do 10. Respektuje denní režim MŠ. Mění výšku hlasu, vcítí se do postavy. Určuje obrázky dle užití, rozumí názvům kategorií / co je a není zvíře. / Doplňuje slova dle analogií / slon je velký a myš je. /dokáže definovat jednoduché pojmy / Co je to bota? /. Mezi 4- 5 rokem: verbální paměť: na pokyn zopakuje řadu 4 slov, opakuje věty z 4- 6 slov, zná své bydliště, křestní jména rodičů, názvy ročních období, začíná si všímat dní v týdnu. Dítě se chová společensky- zdvořile vůči cizím lidem, začíná užívat vykáni, dítě dokáže přehrávat společenské projevy / pseudodospělé chování /Obtíže v artikulaci : fyziologická dyslalie – omezena na několik hlásek / sykavky, L,R,Ř.

Mezi 4- 5 rokem hovoří dítěte v rozvinutých větách, souvětích, i podřadných. Užívá všechny druhy slov, má bohatou slovní zásobu, vyjadřuje své zážitky, pocity, události, zvládá popis obrázku. Zlepšuje se výslovnost. V tomto období kontaktovat logopeda k možnosti posouzení artikulace mezi 4-4,5 rokem. / obtíže přetrvávají na 2. a 3. artikulačním okrsku/ Vývoj gramatiky graduje. Dítě je přátelské, spolupracující, hrdé na své úspěchy, chce dělat vše samostatně bez pomoci ostatních. Někdy žaluje na děti, umí přibarvit pravdu ve svůj prospěch. Vymýšlí si určité věci a zkouší, jaké jsou hranice. Více využívá verbální výpady proti jiným, více slova než fyzický kontakt. Dítě si začíná všímat odlišností, někdy si vymýšlí, posmívá se, má v tomto období své nejlepší kamarády, se kterými si rádo hraje v MŠ.

Podpora vývoje řeči - Hry:

Se slovy – nadřazené pojmy, podřazené pojmy, tvoření protikladů, hry na tvoření zdrobnělin, stupňování přídavných jmen, / malý, menší, nejmenší /. Pojmenovávání charakteristické barvy Poznáváme a pojmenováváme vlastnosti předmětů. Povídání o zvířátkách, povídání o tom, co děláme v různých částech dne, prohlížíme si knížky, vypravujeme dle obrázků, reprodukuje básničky, procvičujeme motoriku mluvidel

Sluchové vnímání:

Naslouchání pohádek, učení se básní, lokalizace zvuků, naslouchání zvuků z okolí, poznávání hudebních nástrojů, poznávání počtu zvuků, poznávání počtu slov ve větě. Trénujeme rozpočítadla.

Řeč dítěte v pěti letech

Kolem 5. roku se řeč dítěte stále zdokonaluje, obsahově, tak i z hlediska správné výslovnosti. Slovní zásoba obsahuje až 2000 slov. Dítě se zdokonaluje ve vyjadřování, gramatické a artikulační správnosti řeči. Verbální paměť: opakuje řadu slov či čísel – 5 , opakuje souvětí, dvojverší, vypráví obsah povídky, kterou slyšelo, postupně poznává dny v týdnu, poznává měsíce. Mezi 5- 6 rokem by měla být řeč rozvinutá ve všech jazykových rovinách. Dítě užívá všechny slovní druhy, mluví zcela gramaticky správně, slovní zásoba se stále rozvíjí. Obtíže v artikulaci – prodloužená fyziologická dyslalie. Dítě navazuje kontakt s novými lidmi, dodržuje pravidla konverzace. Na dotaz řekne své jméno, příjmení, jména kamarádů, sourozenců, věk, adresu. Zvyšuje se počet otázek ze strany dětí. Dítě dokáže převyprávět příběh, hovoří o funkčnosti předmětů, chápe a vymýšlí jednoduché vtipy a hádanky. Dokáže pojmenovat 8 barev. Dítě užívá podmiňovací způsob. Potřebuje povzbuzování dospělých, potřebuje dodávání pocitů jistoty. Dítě reaguje na instrukce, zapamatuje si ji. V sebeobsluze je více samostatné, postupně se učí vázání uzle, zapne knoflíky, otočí si oblečení, manipuluje s příborem. Zvládá graf motorická cvičení, figura má trup, hlavu, ruce, nohy, objevují se detaily. Dítě se snaží znázorňovat věci, které kolem vidí. Dítě plní příkazy, neodmlouvá, umí se pochlubit svými úspěchy. Rádo se přátelí, dokáže být velkorysé, zvládá střídání v úlohách ve hře, krátce se postará o mladší dítě. Orientuje se v časových a časoprostorových vztazích. Dítě se střídá v komunikaci stabilně.

Podpora vývoje řeči - vhodné činnosti:

Hry s antonymy, co k sobě patří, vnímat charakteristické vlastnosti předmětů / citron je ..., jehla je.../, vysvětlení významu slov, přirovnávání, pojmenovat nesprávné věci, posouzení pravdivosti – nepravdivosti, řešení situací kdyby..., profese, řazení dějové linie, předcítání a převyprávění, doplňování vět.

Sluchové vnímání:

Naslouchat čtenému textu, reprodukovat jej, rozlišování sluchové – rozlišovat hlásky znělé, neznělé, měkké, tvrdé, krátké a dlouhé, sykavky mezi sebou. Určujeme počet slov ve větě, počet slabik ve slovech, poznávat hlásku první, poslední, poznat hlásku uprostřed. Uvědomovat si figuru a pozadí (reakce na dané slovo v textu /, reprodukce rytmu, vytleskávání, vydupávání, vyťukávání tužkou, bzučák. Poznáváme hlasy kamarádů, porovnávání zvuků vyrobených drastidel, porovnávání zvuků hudebních nástrojů, hra na tichou poštu, odlišování stejných a odlišných slov.

Rozvoj analýzy a syntézy:

Vyhledávat a tvořit rýmy, určit počet slov ve větě, rozklad slov na slabiky, určení počtu, hledání slov se stejným počtem slabik, hledání delších slov / had, hadice/mezi 5-6 rokem před vstupem do ZŠ zvládají děti hledání slov na danou hlásku, určení počáteční hlásky samohlásky, souhlásky, určení poslední hlásky kterou je souhláska, před vstupem do školy zvládnou některé děti poznat i poslední samohlásku, někdy zachytí i hlásky uprostřed slova, sklad a rozklad krátkých slov / myš/ Některé děti nezvládají předchozí a proto nejde toto. / grafický záznam slova, hry na robota. Tleskni na dané slovo, všechno létá, co peří má, tleskni na danou slabiku.

Sluchová paměť:

Básně, říkadla, Přijela tetička., rozvíjení věty, opakování řady slov, vět, předávání více informací, zadávání více instrukcí najednou Záznam rytmické struktury.

Řeč dítěte v šesti letech

V šesti letech dítě disponuje přibližně 3000 slovy v aktivním slovníku, pasivní slovník se neuvádí. Řeč souvislá, mluvnicky správná, správná výslovnost a dítě připraveno na vstup do školy. Dítě aktivně používá všechny druhy slov v gramaticky správných tvarech. Užívá slova obecná i konkrétní a z konkrétních tvoří skupiny. Chápe pojmy vpravo, vlevo, orientace dnes, včera, zítra, dny v týdnu ..vysvětluje rozdíly – v čem jsou jiné, porovnávají věci, v čem jsou podobné. Dítě v tomto věku dodržuje pravidla konverzace, umí se střídat v komunikaci, posečkat, umí odpovídat na otázky, umí se zeptat, pokud potřebuje pomoci. Navazuje nové kontakty, orientuje se v čase a místě, připravuje se na vstup do školy. Poznává všechny barvy i s odstíny, pojmenovává geometrické tvary, rytmitizuje slova, napočítá počet slabik dle počtu tlesknutí. Dítě umí vést dialog, naslouchat ostatním, nevstupovat do komunikace ostatních ale umí se k ní připojit. Dokáže najít obrázek, pokud mu slovo rozhlašuji – jednoduché. Umí dodržovat bezpečnost na silnici, dokáží poslouchat čtený text a převyprávět ho. Zvládá již dramaturgii pohádky, rozlišuje a pojmenovává věci, děje, materiály, porovnává dvě věci mezi sebou. Umí požádat o věci, ustoupit ze svých požadavků, podřídít se režimu. Umí se soustředit, hrát společenské hry a prohrát. Zlepšuje se i úroveň hrubé motoriky, udrží rovnováhu, umí chůzi všemi směry, hází, chytá, kope, jezdí na kole, váže kličky, zvládá i některé sporty.prostře sobě a ostatním, pomáhá při domácích činnostech, vaření.

V 6 letech dítě užívá asi 3000 slovy v aktivním slovníku. Pasivní se neuvádí. V tomto období by měla být řeč rozvinutá ve všech jazykových rovinách. Dítě užívá rozvinuté věty, souvětí. Vyjadřování je souvislé, gramaticky správné. Artikulace by měla být porovnána. Dítě by mělo být připraveno pro vstup do školy. Pokud některé hlásky ještě netvoří správně a není podporováno sluchové rozlišování, je možné, že dítě, které hlásku tvoří nesprávně či odchýlně, bude mít obtíže, které souvisejí s grafickým záznamem daných hlásek, nebo obtíže ve čtení. Pokud není pedagog elementarista seznámen s problematikou poruch výslovnosti, může často tyto záměny hlásek či písmen považovat za chyby, které souvisejí se špatným zvládnutím vyučovací látky. V mluveném projevu se objevují všechny slovní druhy. Dítě umí vypravovat krátké příběhy, užívá slova obecná, konkrétní, má bohatou slovní zásobu. Rozumí a aktivně používá pojmy vlevo, vpravo, orientuje se v pojmech související s kategorií času dnes, včera, zítra, kategorií pohybu. Dítě umí dny v týdnu, orientuje se v měsících, ročních obdobích, hlavních svátcích. Vyhledává skládky, počítání, má zájem o písmena. Některé děti se umí podepsat velkými tiskacími písmeny. Některé děti píšou zrcadlově, upozornit. Porovnává věci, umí najít znaky podobné a rozdílnosti. Dítě v tomto věku umí posečkat v komunikaci – střídá se. Pohotově reaguje na otázky, zvládne požádat o pomoc, pokud ji potřebuje. Dítě dokáže konverzovat, chová jako dospělý člověk. Každý den se naučí několik nových

slov. Dokáže vyjádřit rozhořčení či vztek, více než užití násilí. Dítě si rozkročovává činnost, kterou provádí, říká si vnitřně návod a další kroky, které bude činit. Samostatně zvládá vypravování a vytváření hádanek, vtipů. Dítě se již dokáže déle soustředit, udrží déle pozornost. V tomto období často vystupuje do popředí otázka bilingvální výchovy. Přirozená situace je, pokud jeden z rodičů je cizinec. Ten v rodině užívá svůj rodný jazyk a matka její mateřský jazyk. Tato dvojjazyčnost je jen zobrazením přirozené situace. Pokud je ve vývoji dítěte vše v pořádku, u dětí se neobjevují zpravidla obtíže než by se objevily v jazyce jednom. Když se však v průběhu vývoje řeči objeví ukazatele související s opožděním, hovoříme o obtížnosti situace. K nesrovnalostem v uchopování gramatiky dochází při zvládnutí obou jazyků. V dnešní době bydlí v naší zemi spousta rodin ze zahraničí, jejich děti navštěvují české MŠ a ZŠ a další školy. Jde o přirozený bilingvismus.

V současnosti mnoho rodin preferuje nutnost rozvoje dalšího jazyka u dětí nejlépe od nejtútlejšího věku. Jde však o nepřirozeně nastavené podmínky, a je velmi důležité znát a seznámit se s problematikou podpory dvou jazyků, které mohou být rozvíjeny nepřirozeně vedle sebe v tomto období. Mnoho rodin je ve výhodné finanční situaci a domnívá se, že když zajistí výuku jazyka v soukromé jazykové mateřské škole, je to nejlépe, co mohou pro dítě učinit. Názory odborníků se v tomto liší. Mezi 6 – 7 rokem nastupuje dítě do ZŠ. Dítěti je poskytováno dostatečné množství podnětů. Pro každého jedince, který vstupuje do ZŠ se mění mnoho podmínek. Dítě musí pracovat v jiném režimovém opatření- vyučovací hodiny, přestávky, začínající školák je kontaktu se svými vrstevníky, dochází ke změně způsobu života, dítěti se zvyšuje množství povinností. Dochází i ke změně vztahu dítěte k českému jazyku, z dorozumívacího jazyka se nyní stává předmět vyučovací. Pokud se u dětí objevuje porucha v artikulaci- hovoříme o pravé dyslalii po 7. roce. Cílem jazykové výchovy, tedy i logopedické prevence u dětí předškolního věku je, aby úspěšně zvládly vstup do školy. Koncem předškolního období má být dítě schopné souvisle, správně a srozumitelně se vyjadřovat a dorozumívat se s dětmi i dospělými. Proto je nutné působit na dítě v řečovém projevu výchovně nejen v předškolním zařízení, ale i doma. Je velice důležitá spolupráce rodičů a učitele, prohlubování důvěry a rozumného přístupu ke všem dětem.

Použitá literatura: Zelinková, O.: Dyslexie v předškolním věku, Šindelářova, B.: Předcházíme poruchám učení, Kutálková, D.: Vývoj dětské řeči krok za krokem, rada 2005, Kutálková, D.: Logopedický sborník 2003, Bednářová, J., Šmardová V.: Diagnostika dítěte předškolního věku, C – PRESS 2007, Krahulcová, B.: Dyslalie, Bezděková, J.: Učíme naše dítě mluvit, Těmi CZ, 2008